

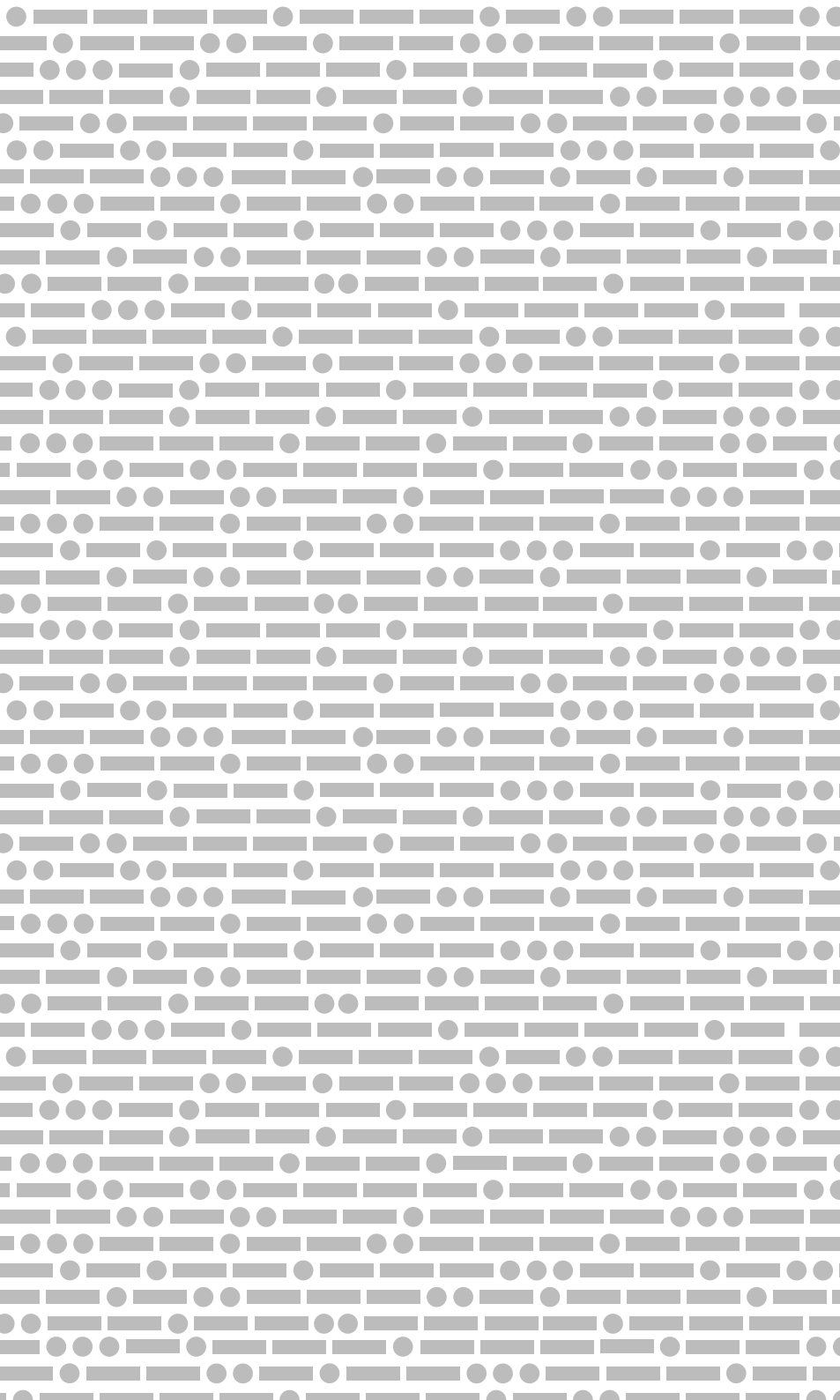

absynt
100 %

**Viet Thanh
Nguyen
Sympatizant**

„Som špión, spáč,
špicel, človek dvoch
tvári. Azda teda nie
je prekvapivé, že som
zároveň človek
dvoch myslí.“

absynt

Preklad: Peter Tkačenko

Viet Thanh Nguyen: Sympatizant

Lane a Ellisonovi

**Netvárame sa však sklesnuto, len
čo začujeme slovo „muky“: v tomto
konkrétnom prípade ho vyváži
mnoho užitočného, čo možno položiť
na druhú miskú váh – dokonca
nájde aj dôvody smiať sa.**

Friedrich Nietzsche, *Genealógia morálky*

Copyright © 2015 by Viet Thanh Nguyen

All Rights Reserved.

Translation © Peter Tkačenko

Cover Art © Tomáš Klepoch

Graphic Design © Pavlína Morháčová

ISBN 978-80-89876-69-3

Publikáciu z verejných zdrojov podporil

Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

Prvá kapitola

Som špión, spáč, špicel, človek dvoch tvárí. Azda teda nie je prekvapivé, že som zároveň človek dvoch myslí. Nie, nie som žiaden čudsný mutant z komiksu či hororu, aj keď viacerí sa tak ku mne správajú. Jednoducho som schopný vnímať akúkoľvek vec z dvoch uhlov pohľadu. Občas sa utešujem myšlienkou, že je to môj dar, a hoci nie je práve dominantný, je to možno jediný talent, ktorým disponujem. Inokedy, keď premýšľam nad tým, že nedokážem pozeráť na svet iba z jednej strany, kladiem si otázku, či by som to vôbec mal nazývať talentom. Napokon, talent je čosi, čo používate vy, nie, čo používa vás. Musím priznať, že talent, ktorý neovládate, ale on ovláda vás, je skôr hrozba. Lenže v mesiaci, keď sa začína moja spoveď, som ešte svoj pohľad na svet vnímal skôr ako dar než ako nebezpečenstvo – a nebezpečenstvo sprvu často pôsobí práve takto.

Mesiac, o ktorom hovorím, bol apríl, ten najkrutejší mesiac. Bol to mesiac, keď dlhotrvajúca vojna stratila silu pokračovať, ako to už s vojnami býva. Ten mesiac pre ľud v našom skromnom kúte sveta znamenal všetko, a pre väčšinu ľudí v ostatnom svete neznamenal nič. Ten mesiac znamenal koniec vojny a začiatok... nuž, slovo „mier“ asi nie je na mieste, všakže, môj drahý Veliteľ? V ten mesiac som za múrmi vily, kde som strávil posledných päť rokov, čakal na svoj koniec. Na múroch okolo vily sa

blyšťali črepiny hnedého skla a zdobil ich hrdzavý ostnatý drôt. Vo vile som mal vlastnú izbu, tak ako mám vlastnú izbu vo vašom tábore, Veliteľ. Isteže, presnejší názov mojej miestnosti je „izolačná cela“ a namiesto chyžnej, ktorá mi každý deň upratovala, ku mne posielate dozorcú s detskou tvárou, ktorý neupratuje nikdy. No nesťažujem sa. Nevyhnutným predpokladom na napísanie tejto spovede je súkromie, nie čistota.

V noci som mal v Generálovej vile dostatok súkromia, cez deň sa mi ho však nedostávalo. Ako jediný z Generálových dôstojníkov som žil v jeho dome, bol som jediný starý mládenec medzi jeho ľuďmi a jeho najspoľahlivejší poradca. Ráno, predtým, ako som ho autom odviezol do neďalekej kancelárie, sme sa spolu naraňajkovali. Sedeli sme oproti sebe na kraji teakového jedálenského stola, zatiaľ čo jeho manželka na opačnom konci dohliadala na kvarteto slušne vychovaných detí. Mali osemnásť, šestnásť, štrnásť a dvanásť rokov, piata stolička vyhradená pre dcéru študujúcu v Amerike zostávala voľná. Možno nie všetci sa obávali konca, Generál však zjavne áno. Tento stíhly, bezchybne pôsobiaci muž a veterán nejedného ťaženia patrila k ľuďom, ktorí si svoje početné medaily právom zaslúžili. Projektily a šrapnely ho pripravili o tri prsty, na rukách mu ich zostalo deväť a na nohách osem, ale o stave jeho ľavej nohy vedela len rodina a najbližší dôverníci. Málokedy sa mu niečo nepodarilo, azda s výnimkou popíjania burgundského vína v spoločnosti priateľov, ktorí by dokázali odolať nutkaniu dať si do vína ľad. Bol to pôžitkář a kresťan, v tomto poradí, muž oddaný viere v gastronómiu a Boha, svoje deti a manželku, Francúzov a Američanov. Bol presvedčený, že nám ponúkajú oveľa lepšie učenie než tí druhí cudzinci, ktorí zhypnotizovali našich bratov zo Severu a aj viacerých z Juhu: Karl Marx, Vladimir Il'jič Lenin a predseda Mao. Niežeby od

nich prečítal čo len riadok! Ako jeho poradca a spravodajský poddôstojník som mal práve ja za úlohu poskytnúť mu stručné poznámky k obsahu, povedzme, *Manifestu komunistickej strany* alebo Maovej *Červenej knižky*. Jeho úlohou bolo nájsť si príležitosť, aby demonštroval znalosti nepriateľských myšlienok, pričom medzi najobľúbenejšie patrila Leninova otázka, ktorú parafrázoval v každej príhodnej chvíli: Páni, tíšil spoločnosť a rázne klopal hánkami po stole, *Čo robiť?* Hovoriť Generálovi, že autorom tejto otázky a rovnomenného románu je v skutočnosti Nikolaj Černyševskij, by bolo úplne zbytočné. Kto si dnes pamätá nejakého Černyševského? Podstatný bol Lenin, muž činu, ktorý sa otázky ujal a privlastnil si ju.

Práve v tom ponurom apríli, čeliac otázke *Čo robiť?*, Generál, ktorý k činu nikdy nemal ďaleko, už nedokázal konať. Muža oddaného viere vo vlastnú civilizačnú úlohu a presvedčeného o správnosti amerického spôsobu života napokon nahlodal červík pochybností. Náhle začal trpieť nespavosťou a blúdil po svojej vile, zelenkavou pokožkou pripomínal pacienta nakazeného maláriou. Odkedy náš severný front pred niekoľkými týždňami v marci skolaboval, objavoval sa vo dverách do mojej pracovne vo vile a tlmočil mi najnovšie, bez výnimky smutné správy. Veril by si tomu? spytoval sa ma nástojčivo, na čo som mu odpovedal buď *Nie, pane!*, alebo *Neuveriteľné!*. Nechcelo sa nám veriť, že malebné mestečko Ban Me Thuot, moje rodisko vo Vysočíne, začiatkom marca dobyl nepriateľ. Nechcelo sa nám veriť, že náš prezident Thieu, jeho meno sa žiadalo skôr vyplúť ako vysloviť, našim silám brániacim Vysočinu vydal nevysvetliteľný rozkaz na ústup. Nechcelo sa nám veriť, že padli Da Nang aj Nha Trang, ani tomu, že naši vojaci pálili do chrbta civilistom, ktorí sa ako zmyslov zbavení snažili utiecť na člnoch a bárkach, až sa počet obetí rátal na tisíce. V súkromí svojej pracovne som tieto

správy odfotil, vedel som, že potešia Mana, môjho styčného dôstojníka. Pravda, potešili aj mňa, pretože svedčili o nevyhnutnom úpadku režimu, no aj tak som sa nevedel ubrániť ľútosti nad osudom tých úbohých ľudí. Z politického pohľadu asi nebolo správne, aby som ich ľutoval, lenže ak by ešte žila moja matka, bola by jednou z nich. Bola to chudobná žena, ja som bol jej chudobné dieťa a chudákov sa nikto nepýta, či chcú vojnu. Tých neborákov sa nikto nespytoval ani na to, či chcú zomrieť od smädu, alebo pre nedostatočnú ochranu pred morom, ani na to, či si želajú, aby ich olúpili a znásilnili ich vlastní vojaci. Ak by tie tisícky ľudí ešte žili, vzpierali by sa uveriť, ako zomreli, tak ako sa nám nechcelo veriť, že Američania – naši priatelia, naši dobrodinci, naši ochrancovia – odmietli našu žiadosť o ďalšie peniaze. Veď čo by sme s tými peniazmi robili? Nakúpili by sme muníciu, palivo a súčiastky do zbraní, lietadiel a tankov, ktoré nám tí istí Američania dávali zadarmo. Ich zvrátenosť spočívala v tom, že nám vnútili ihly, ale už nám odmietali poskytnúť fet. (Nič na svete, šomral si Generál popod nos, nie je také drahé ako to, čo vám núkajú zadarmo.)

Keď sme s Generálom dojedli a dodebatovali, zapálil som mu cigaretu. Cível do prázdna a zabudol fajčiť, takže cigareta Lucky Strike pomaly zhorela až k jeho prstom. Uprostred apríla, keď ho z úvah vytrhol horúci konček cigarety a z úst mu vyšlo slovo, ktoré vysloviť nemal, Pani umlčala roztopašné deti a povedala, Ak budeš ešte dlho vyčkávať, už sa odtiaľto nedostaneme. Mal by si Claudia okamžite požiadať o lietadlo. Generál sa tváril, že Paniu nepočuje. Mala mozog ako kalkulačka, chrbticu vojenského inštruktora a napriek piatim pôrodom telo panny. To všetko bolo skryté v zovňajšku, pri ktorom maliarski majstri siahali po najvýraznejších farbách a najveľkorysejších ťahoch štetcom. Slovom, predstavovala ideál vietnamskej

ženy. Generál bol za toto šťastie nekonečne vďačný a zároveň ho desilo. Prezrel si popálený prst, zdvihol ku mne oči a povedal, Myslím, že je čas požiadať Clauda o lietadlo. Až keď sa opäť zameral na zranený prst, odvrátil som zrak k Panej, ktorá iba nadvihla obočie. Dobrý nápad, pane, povedal som.

S naším najdôveryhodnejším americkým priateľom sme mali taký blízky vzťah, že sa mi raz zdôveril, že je z jednej šestnástiny černochoch. Aha, prikývol som, rovnako ako on ovplyvnený bourbonom z Tennessee, tým sa vysvetľuje, prečo máš čierne vlasy, si tak pekne opálený a vieš tancovať čaču ako jeden z nás. Beethoven, poznamenal, mal tiež hexadecimálny pôvod. V tom prípade, odvetil som na to, je jasné, prečo ti tak ide spev *Happy Birthday*. Poznali sme sa vyše dvadsať rokov, od chvíle, keď ma v päťdesiatom štvrtom zbadal v utečeneckom člne a spozoroval moje nadanie. Bol som vtedy predčasne vyspelý deväťročný chlapec, ktorý sa od amerického misiónára stihol naučiť obstojne po anglicky. Claude v tom čase pracoval pod krytím zamestnanca agentúry na pomoc utečencom. Teraz mal pracovňu na veľvyslanectve USA a oficiálne sa zameriaval na podporu turistiky vo vojnu postihnutej krajine. Ako si iste viete predstaviť, táto úloha od neho vyžadovala každú kvapku úsilia, ktorú dokázal vyžmýkať z vreckovky nasiaknutej príslovečnou americkou nepoddajnosťou. V skutočnosti Claude pracoval pre CIA a v našej krajine pôsobil ešte v časoch, keď bola súčasťou francúzskej koloniálnej ríše. V časoch, keď namiesto CIA existovala OSS a Ho Či Min sa na Američanov obrátil o pomoc v boji s Francúzmi. V deklarácii nezávislosti našej krajiny dokonca citoval amerických otcov-zakladateľov. Zlé jazyky o Strýkovi Ho trúsili, že hovorí oboma kútikmi úst zároveň, Claude bol však presvedčený, že vidí oba naraz. Z pracovne som zatelefonoval

Claudovi a po anglicky som mu oznámil, že Generál stratil všetku nádej. Claudova vietnamčina bola mizerná a francúzština ešte horšia, ale po anglicky vedel skvele. Zdôrazňujem to len preto, že sa to nedalo povedať o všetkých jeho krajanoch.

Je po všetkom, povedal som, a až keď som to oznámil Claudovi, zdalo sa mi to definitívne. Obával som sa, či nezačne protestovať, že americké bombardéry zaplnia oblohu, prípadne, že nás prídu zachrániť ich vojenské lode, ale Claude nesklamal. Uvidím, čo je v mojej moci, odvetil a v pozadí som počul šum hlasov. Predstavoval som si rozruch na veľvyslanectve, prehriate ďalekopisné stroje, urgentné depeše putujúce medzi Saigonom a Washingtonom, prepracovaný personál a ťaživé dusno porážky, ktoré nerozohnala ani klimatizácia. Napriek vypätým emóciám si Claude zachovával chladnú hlavu. Žil tu už tak dlho, že sa ani v tropickom vlhku takmer nepotil. Síce by sa k vám vedel v tme nebadane prikradnúť, no v našej krajine nikdy nemohol byť celkom neviditeľný. Hoci intelektuál, bol to každým cólom Američan, svalnatý chlap, veslár s neprehliadnuteľnými bicepsmi. Zatiaľ čo naši akademici sú zvyčajne bledí, krátkozrakí muži chatrnejšej telesnej konštrukcie, Claude meral skoro meter deväťdesiat, mal orlí zrak a udržiaval sa v dokonalej kondícii. Každé ráno so svojím domorodým pomocníkom na chrbte urobil dvesto klukov. Vo voľnom čase veľa čítal, kedykoľvek sa zastavil v Generálovej vile, pod pazuchou si niesol nejakú knihu. Keď o niekoľko dní prišiel na návštevu, mal so sebou brožovaný výtláčok *Ázijského komunizmu a orientálneho spôsobu deštrukcie* Richarda Hedda.

Kniha bola určená mne, Generál dostal fľašu Jacka Danielsa – keby som mohol, vybral by som si tento darček aj ja. Napriek tomu som si dôkladne prezrel obálku ozdobenú takými nadšenými citátmi, až človeku pripomínali

výskot nadšených tínedžeriek. Akurát, že autormi chválospevov boli dvaja ministri obrany, senátor, ktorý v našej krajine dva týždne zbieral fakty, a známy televízny hlásateľ, ktorý knihu vychvaľoval slovami Mojžiša v podaní Charltona Hestona. Dôvod týchto nadšených chválospevov sa skrýval v podtitule, znel *Ako pochopiť a poraziť marxistickú hrozbu v Ázii*. Keď Claude podotkol, že všetci teraz čítajú túto príručku, povedal som, že si ju prečítam tiež. Generál sa venoval fľaši a na diskusie o knihách či nezáväzné klebetenie nemal najmenšiu chuť, určite nie vo chvíli, keď hlavné mesto obkolesovalo osemnásť nepriateľských divízií. Chcel diskutovať o lietadle, načo Claude v dlani pokrúžil pohárom s whisky a povedal, že sa mu podarilo zohnať len čierny, neregistrovaný let strojom C-130. Keďže Generál predtým, než sa stal šéfom tajnej polície, slúžil v letectve, dobre vedel, že do toho lietadla sa zmestí deväťdesiatdva výsadkárov s výstrojom. Ako vzápätí vysvetlil Claudovi, problém spočíval v tom, že len jeho širšia rodina má päťdesiatosem členov. Pravda, nemal rád všetkých príbuzných, vlastne viacerými opovrhoval, ale jeho Pani by mu nikdy neodpustila, keby nezachránili celé svoje okolie.

A čo moji ľudia, Claude? spýtal sa Generál svojou strojenou, formálnou angličtinou. Čo bude s nimi? Generál aj Claude sa zadívali na mňa. Pokúsil som sa tváriť statočne. Síce som medzi Generálovými ľuďmi nemal najvyššiu hodnotu, ale ako jeho poradca s najlepším prehľadom v americkej kultúre som sa zúčastňoval na všetkých porádach Generála s Američanmi. Viacerí moji krajanovia hovorili po anglicky rovnako plynule ako ja, hoci zväčša s počutelným prízvukom. Na rozdiel odo mňa však takmer nikto z nich nedokázal diskutovať o bejzbale, ohovárať Jane Fondovú či vyzdvihovať, v čom Rolling Stones vynikajú nad Beatles. Ak by ma Američan počúval so zavretými očami,

myslel by si, že som jeden z nich. Napríklad keď som s niekým telefonoval, bežne ma omylom považovali za Američana, a pri osobnom stretnutí druhú stranu bez výnimky vyviedol z miery môj zjav, takže som musel vysvetľovať, kde som sa naučil tak skvele po anglicky. V tejto agrárnej krajine slúžiacej ako základňa záujmov USA Američania očakávali, že budem ako milióny ostatných, ktorí buď hovorili s prízvukom, lámanou angličtinou alebo vôbec. Vždy som s chuťou ničil ich očakávania a písaným či hovoreným slovom demonštroval svoje majstrovstvo v ich jazyku. Mal som širší slovník a lepšiu gramatiku ako priemerne vzdelaný Američan. S rovnakou ľahkosťou som zvládal vysoký aj nízky štýl, a preto som Claudovi bez problémov rozumel, keď veľvyslanca charakterizoval ako „zmrda“, „nedorobka“, „ritopicha“, ktorý zanovito odmietal akceptovať, že mesto každú chvíľu kapituluje. Ako nám Claude vysvetlil, oficiálna evakuácia sa nebude konať, pretože americké sily v dohľadnom čase o ústupe neuvažujú.

Generál zvyšoval hlas len výnimočne, ale tentoraz to urobil. Neoficiálne nás hádzete cez palubu, kričal. Dňom a nocou z letiska odlietajú lietadlá. Každý, kto pracuje pre Američanov, žiada o vycestovacie povolenie. Chodia si po ne na vaše veľvyslanectvo. Evakuovali ste svoje ženy. Evakuovali ste deti a siroty. Ako je možné, že jediní ľudia, čo nevedia, že Američania sa sťahujú, sú práve Američania? Claude mal toľko chochmesu, že sa červenal, keď vysvetľoval, že oznámenie o evakuácii by spôsobilo mohutné nepokoje a hnev by sa mohol obrátiť aj na Američanov, ktorí zostali. Presne to sa stalo v Danangu a Nha Trangu, keď sa Američania rozhodli ratovať si životy útekem. Obyvatelia sa postavili jeden proti druhému. Napriek tomuto precedensu však v Saigone pretrvával čudný pokoj. Väčšina občanov sa správala ako v rozvrátenom manželstve – kým ten druhý nahlas neprizná pravdu o cudzoložstve,

boli ochotní predstierať, že sa nič nedeje. V tomto prípade pravda znamenala, že v takej či onakej podobe pre Američanov pracovalo najmenej milión ľudí, od leštenia topánok cez prevádzkovanie armády podľa amerického vzoru až po poskytovanie orálneho sexu za cenu, za akú sa v Štátoch predával hamburger. Veľká časť z nich bola presvedčená, že ak zvíťazia komunisti – čomu odmietali uveriť –, čaká ich väzenie či šibenica a panny zasa nútené sobáša s barbarmi. A prečo by tomu neverili? Veď práve tieto klebety CIA úmyselne šírila.

Čiže... spustil Generál, lenže Claude mu okamžite skočil do reči. Máte šťastie, že sa vám ušlo lietadlo, a mali by ste za to byť vďačný. Generál nemal vo zvyku prosiť o láskavosti. Dopil whisky, počkal, kým ju do seba obráti aj Claude, a rozlúčil sa s ním, pričom mu ani na okamih neprestal hľadiť do očí. Generál mi raz povedal, že Američania sa ľuďom radi pozerajú do očí, hlavne keď ich preťahujú zozadu. Claude na situáciu nazeral inak. Keď sme sa lúčili, povedal mi, že iným generálom sa ušlo miesto len pre najbližšiu rodinu. Ani Boh a Noe nemohli zachrániť všetkých. No, v každom prípade všetkých nezachránili.

Naozaj ich nemohli zachrániť? Čo by na to povedal môj otec? Bol síce katolícky kňaz, ale nikdy som toho úbohého muža v sutane nepočul kázať o Noemovi. Pravda, na omšu som zablúdil iba ak v myšlienkach. Lenže bez ohľadu na to, čo Boh a Noe mohli alebo nemohli urobiť, keby Generálovi ľudia dostali tú možnosť, chceli by zachrániť aspoň stovku svojich pokrvných príbuzných a neobmedzené množstvo ďalších, ktorí by si za úplatok vybavili potvrdenie o príbuzenskom vzťahu. Príbuzenstvo je vo Vietname komplikovaná, ošemetná záležitosť, a hoci ako dieťa ostrakizovanej matky som občas po rodine túžil, tentoraz to tak nebolo.

Ešte v ten deň rezignoval prezident. Predpokladal som, že diktátor jeho typu opustil krajinu už pred niekoľkými týždňami, a pri zostavovaní zoznamu osôb, ktoré mali byť evakuované, som naňho príliš nemyslel. Generál bol dôkladný muž, dbal na detaily a bol zvyknutý prijímať rýchle a náročné rozhodnutia, ale túto úlohu zveril mne. Mal plné ruky práce vyplývajúcej z jeho funkcie: čítal ranné zvodky z výsluchov, absolvoval porady generálneho štábu, telefonoval s dôverníkmi, s ktorými sa radil, ako udržať mesto a zároveň byť pripravený kedykoľvek ho opustiť – bolo to balansovanie na ostrí noža, ako keby ste mali riešiť rovnícu, keď počúvate svoju najobľúbenejšiu pesničku. Prirovnanie s hudbou mi napadlo, pretože pri práci som vo svojej izbe do hlbkej noci počúval z tranzistora vysielanie amerického rozhlasu. Pri pesničkách od Temptations, Janis Joplinovej či Marvinu Gayera sa mi zvyčajne aj zlé veci zdali znesiteľné a dobré sa stávali úžasnými, tentoraz to však neplatilo. Vždy, keď som perom prečiarkol meno, mal som pocit, akoby som nad niekým vyriešil rozsudok smrti. Všetky naše mená, od najnižšieho pešiaka až po Generála, sa pred troma rokmi nachádzali na zozname, ktorý si jeho majiteľka napchala do úst, keď sme jej vylamovali dvere. Varovanie, ktoré som poslal Manovi, sa k nej nedostalo včas. Keď ju premohli policajti a pritísli ju k podlahe, nemal som inú možnosť, musel som komunistickej agentke siahnuť do úst a vybrať z nich slinami premočený zoznam. Pokrkvany papier dokazoval, že sledovaní príslušníci juhovietnamskej tajnej polície, sami navyknutí sledovať, sme práve my. Dokonca aj keď som sa s ňou ocitol osamote, nemohol som riskovať svoje krytie a prezradiť jej, že som na jej strane. Vedel som, aký bude jej osud. Vo vypočúvacích celách tajnej polície prehovoril každý a prezradila by ma aj proti svojej vôli. Bola odo mňa mladšia, mala však dosť rozumu, aby jej bolo jasné, čo ju

čaká. Na krátky okamih som v jej očiach uvidel pravdu, a pravda bola taká, že mnou opovrhovala ako agentom utlačovateľského režimu, za ktorého ma považovala. Nato sa spamätala a uvedomila si, akú úlohu musí hrať. Prosím, páni! kričala. Som nevinná! Prisahám!

Aj po troch rokoch bola táto komunistická agentka stále v cele. Jej spis na stole mi pripomínal, že som pri jej záchrane zlyhal. Je to aj moja vina, vravel mi Man. Až príde deň oslobodenia, sám jej odomknem celu. Keď ju uväznili, mala dvadsaťdva rokov a v spise bola jej fotografia zo zatýkania a ďalšia, ktorá ju zachytávala o niekoľko mesiacov neskôr. Oči jej pohasli, vlasy sa preriedili. Naše cely boli hotové stroje času, väzni v nich starli oveľa rýchlejšie ako okolitý svet. Občasný pohľad na jej tvár mi pomohol pri úlohe vybrať zopár šťastlivcov, čo sa zachránia, a odsúdiť mnohých ďalších, vrátane niekoľkých, ktorých som mal rád. Pracoval som na tom niekoľko dní, neustále som prepisoval zoznam, zatiaľ čo nepriatelia zlikvidovali obrancov pri Xuan Locu a za hranicami Červení Kméri dobyli Phnom Penh. Náš prezident potajme odletel do Taiwanu. Na letisko ho viezol Claude, ktorému neuniklo, že v prezidentovej nezvyčajne ťažkej batožine cinká čosi kovové, zrejme išlo o nemalú časť štátnych zlatých rezerv. Zmienil sa o tom na druhý deň ráno, keď mi telefonicky oznámil, že naše lietadlo odlieta o dva dni. Podvečer som dokončil zoznam a vysvetlil Generálovi, že som sa rozhodol postupovať demokraticky a reprezentatívne, takže som vybral spravodajského dôstojníka s najvyššou šaržou, ďalšieho, ktorého všetci považovali za najčestnejšieho, tretí sa na zoznam dostal, lebo jeho spoločnosť som mal najradšej, a tak ďalej. Generál prijal moje dôvody aj z nich vyplývajúce dôsledky, že na zoznam sa nedostali mnohí príslušníci tajnej polície s dôkladnými znalosťami o jej fungovaní, ktorí pre ňu urobili množstvo špinavej práce. Celkovo som